

Комунальний заклад «Вінницький ліцей №21»

ЗАТВЕРДЖЕНО

**Рішення педагогічної ради
від «28» 08.2024 р., протокол №1**

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

**Інтегрованого курсу «Історія України. Громадянська освіта. 7 клас».
за модельною навчальною програмою «Історія України. 7-9 класи»
для закладів загальної середньої освіти (автори: Щупак І. Я., Бурлака О. В., Желіба О.В.,
Павловська-Кравчук В.А., Худобець О.А., Черкас Б.В.),
рекомендованою МОН України (наказ МОН України від 16.08.2023 №1001)**

2024 рік

I. Вступ.

Навчальна програма з курсу «Історія України. Громадянська освіта» розроблена на основі Державного стандарту базової середньої освіти і Модельної навчальної програми «Історія України. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори **Бурлака О. В., Желіба О. В., Павловська-Кравчук В. А., Худобець О. А., Черкас Б. В., Щупак І. Я.**). «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 16 серпня 2023 року № 1001).

Програма укладено відповідно до підручника *Щупак І.Я. та ін. Історія України: підручник для 7 класу закладів загальної середньої освіти / І. Щупак, О. Бурлака, В. Дрібниця, О. Желіба, І. Піскарьова*. — Київ: УОВЦ “Оріон”, 2024. Години громадянської освіти інтегровано до історії України відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 9 серпня 2024 року № 1120 і з урахуванням вимог Додатків 17 і 18 Державного стандарту (Громадянська та історичні освітня галузь), а також Додатку до листа МОН від 30.08.2024 1.1/15776-24 №7.1 (автори: О. Бурлака, О. Желіба). Програма є складовою частиною громадянської та історичної освітньої галузі.

Навчальний предмет «Історія України. Громадянська освіта» спрямований на реалізацію визначених Державним стандартом базової середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898) в громадянській та історичній галузі **освіти цілей**, зокрема — формування вільної, творчої та відповідальної особистості, спосіб мислення і дій якої базується на усвідомленні загальнолюдських та національних цінностей; патріота України та прихильника її демократичного устрою; людини, яка шанобливо ставиться до родини, суспільства та навколишнього природного середовища; поважає права і свободи людини; зберігає українські національні традиції та водночас поважає культуру, звичаї, традиції інших народів, толерантно ставиться до різних суспільних поглядів, релігій та їх носіїв, якщо це не вступає в протиріччя із загальнолюдськими цінностями.

Навчання історії України **спрямоване** на реалізацію загальної мети базової загальної освіти, яка полягає в розвитку природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формуванні необхідних для їх соціалізації та громадянської активності компетентностей, свідомому виборі подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовженні навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, вихованні відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу.

Метою навчального предмету «Історія України. Громадянська освіта.» у 7 класі є розвиток особистості учня/учениці через осмислення минулого, сучасного та зв'язків між ними, взаємодії між глобальними, загальноукраїнськими і локальними процесами; формування ідентичності громадянина України, його активної громадянської позиції на засадах демократії, патріотизму, поваги до прав і свобод людини, визнання цінності верховенства права та нетерпимості до корупції.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів історії України в 7 класі передбачають, що учениця/учень:

- мислить історико-хронологічно, орієнтується в історичному часі, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами і процесами, діяльністю людей та її результатами в часі, визначає сутність суспільних змін в історії;
- мислить геопросторово, орієнтується в соціально-історичному просторі, виявляє взаємозалежність розвитку суспільства, господарства, культури і навколишнього природного середовища;

- мислить критично, працює з різними джерелами інформації та формулює історично обґрунтовані запитання;
- мислить системно, виявляє взаємозв'язок, взаємозалежність та взаємовплив історичних подій, явищ, процесів, постатей у контексті відповідних епох; розуміє множинність трактувань минулого і сучасного та зіставляє їх інтерпретації;
- усвідомлює власну гідність, реалізує власні права і свободи, поважає права і гідність інших осіб, виявляє толерантність, протидіє проявам дискримінації;
- дотримується демократичних принципів, конструктивне взаємодіє з іншими особами, спільнотою закладу освіти, місцевою громадою і суспільством, долучається до розв'язання локальних, загальнонаціональних і глобальних проблем, усвідомлює необхідність утвердження верховенства права і дотримання правових норм для забезпечення сталого розвитку суспільства;
- дотримується принципів академічної доброчесності в навчанні, науковій та іншій творчій діяльності.

Програма складається з **пояснювальної записки**, пропонованого **змісту** навчально-пізнавальної діяльності як основи для досягнення результатів навчання, рекомендованих **видів і прикладів** навчальної діяльності, а також структурованих за класами та розділами вимог до очікуваних результатів навчання учнів, розкритих в орієнтирах для оцінювання (за дод. 18 до Державного стандарту базової середньої освіти).

Очікувані результати навчання зорієнтовані на формування визначених освітніми стандартами компетентностей і викладені через уміння та ставлення, які відповідають діяльнісному, знаннєвому та ціннісному компонентам ключових компетентностей громадянської та історичної освітньої галузі.

Зміст навчально-пізнавальної діяльності кожного розділу/теми даної програми містить перелік історичних сюжетів і визначається:

- розвиваючим значенням історичного матеріалу для формування в учнів/учениць загальнолюдських цінностей;
- виховним потенціалом для ствердження української історичної пам'яті та виховання патріотизму;
- потенціалом відібраного історичного матеріалу для використання в практичному житті молоді (питання захисту прав людини; розуміння можливостей демократії; шляхи морального самовдосконалення та особистого успіху тощо);
- ступенем впливу певних історичних подій і явищ на формування й розвиток сучасної цивілізації, досягнення якої має опанувати учень тощо.

Вчителі/вчительки мають право самостійно визначати назву теми, кількість і перелік питань/завдань до кожного уроку залежно від умов організації освітнього процесу, пізнавальних можливостей школярів/школярок, класу та індивідуального підходу вчителя/вчительки до викладання, а також самостійно визначати кількість годин для вивчення того чи іншого розділу курсу. До кожної теми вказано орієнтовані види навчальної діяльності з прикладами. Враховуючи принципи академічної свободи, вчитель/вчителька можуть визначати конкретні форми та методи роботи, види пізнавальних завдань, зберігаючи загальну спрямованість роботи відповідно до компетентнісного підходу.

Примітка

1)Визначення кількості годин на вивчення розділів/тем залежить від кількості годин на вивчення історії України, визначених у навчальному плані закладу освіти, тому в основній частині програми ця кількість корегується вчителем (наказ МОН від 09.08.2024 №1120 Про внесення змін до типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти);

2) Виходячи із положень наказу МОН від 02.08.2024 р. №1093 Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання, програма не містить окремо визначених уроків для підсумкового оцінювання. Їх за власним баченням визначає вчитель/вчителька, так само як і способи проведення цієї роботи. Натомість в кінці кожного розділу передбачено проведення уроку узагальнення з метою узагальнення, систематизації, корекції набутих знань та визначення рівня досягнення очікуваних результатів навчання.

Історичний матеріал інтегрований з питаннями громадянської освіти. Години **навчального предмету** «Громадянська освіта» передбачені Типовою освітньою програмою для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти (наказ МОНУ № 1120 від 09.08.2024 р.) для 7 класу (цикл базового предметного навчання) НУШ. Він базується на ціннісних орієнтирах, визначених пунктом 4 Державного стандарту. Компетентнісний потенціал навчального предмета «Громадянська освіта» відповідає переліку ключових компетентностей та наскрізних умінь, передбачених пунктами 7–9 Державного стандарту, розробленого з урахуванням «Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» (від 18.12.2006 р.).

Метою курсу шкільної громадянської освіти є формування і розвиток у громадян України громадянських компетентностей, спрямованих на утвердження і захист державності та демократії, здатності відстоювати свої права, відповідально ставитися до громадянських обов’язків, брати відповідальність за власне життя, за налагодження гармонійних стосунків між членами сім’ї, за життя територіальної громади.

Мета реалізовується через виконання таких завдань:

- сприяння формуванню громадянської національної та культурної ідентичності;
- сприяння всебічному розвитку і функціонуванню державної мови в усіх сферах суспільного життя, підвищення духовного рівня Українського народу та усвідомлення його моральних норм;
- формування поваги до честі та гідності, прав і свобод людини, здатність їх захищати;
- формування громадянської відповідальності за суспільно-політичні процеси, набуття навичок здійснення демократичного управління на місцевому рівні та участі громадян в управлінні державними справами;
- формування і розвиток критичного мислення та медіаграмотності, вміння їх практично застосовувати;
- впровадження ідей інклюзивного навчання;
- формування активної життєвої позиції, здатності до громадських ініціатив і волонтерства;
- формування навичок конструктивної міжособистісної та суспільної взаємодії, яка ґрунтується на взаємоповазі, обмін досвідом і співпраці; впровадження принципів солідарності та турботи про спільний добробут.

Зміст громадянської освіти визначається як суспільними потребами, вимогами соціальних і державних інституцій, так й інтересами особистості, її ставленням до суспільних проблем і готовністю брати участь у їх розв’язанні. Беручи до уваги важливу державотворчу місію громадянської освіти, інтегрований курс «Громадянська освіта» спрямований на розвиток та соціалізацію особистості, формування її національної самосвідомості, громадянської позиції, загальної культури, світоглядних орієнтирів, критичного мислення, творчих здібностей, дослідницьких та аналітичних навичок, навичок життєзабезпечення та професійних якостей.

В основу годин виділених на вивчення громадянської освіти покладено компетентнісний підхід, що корелюється з ключовими компетентностями, формування / розвиток яких відбувається на трьох рівнях: засвоєння знань, формування ціннісних ставлень та здобуття практичного досвіду.

Відповідно до програми інтегрованого курсу та завдань громадянської освіти, основою освітнього процесу має бути активне навчання учнів/учениць, зокрема, комунікація й взаємодія в парах/групах, організація й проведення дискусій і диспутів, симуляції життєвих ситуацій, рольові ігри, спрямовані на розвиток умінь і навичок аргументовано й чітко представляти власну позицію, сприймати думки інших, ставити запитання, ефективно взаємодіяти тощо.

Важливо застосовувати і проблемно-орієнтоване навчання, наприклад для розгляду конкретних суспільних подій/життєвих ситуацій та їх аналізу з метою розробки ефективних рішень. У такий спосіб учні/учениці навчаються шукати варіанти розв'язання реальних суспільних проблем, що допоможе їм застосовувати отримані знання у повсякденному житті. З цією метою можна використовувати й інтеграцію з іншими предметами та курсами: історією, біологією, математикою, географією, тощо.

Нині важливе значення має активне залучення учнів/учениць до використання інформаційно-комунікаційних технологій, що дають змогу розширити коло спілкування, ознайомитися із додатковою інформацією, брати участь у дискусіях, зокрема відвідуючи форуми, чати, блоги, урізноманітнити процес навчання за допомогою онлайн завдань, навчальних ігор, квестів тощо.

Важливо, щоб практичні завдання з громадянської освіти передбачали можливості застосування набутих учнями/ученицями знань та навичок у практичній площині. Вони можуть, до прикладу, започаткувати й розробити проєкт, підготувати плакат, лепбук, скласти петицію, написати листа-звернення, допомогти тим, хто цього потребує, взяти участь у соціальних акціях громади тощо.

При розгляді тем, які стосуються волонтерства, можна залучити учнів до волонтерської діяльності або участі в громадських проєктах, що дає їм змогу на практиці відчувати роль активного громадянина. Також учні/учениці, які вже мають досвід волонтерської діяльності, можуть поділитися своїми практичними порадами і залучити інших до участі у волонтерських програмах.

Важливим аспектом громадянської освіти, особливо в умовах збройного конфлікту російської федерації проти України, є розвиток медіаграмотності та вмінь протидіяти ворожій пропаганді. З цією метою необхідно використовувати вправи та завдання, спрямовані на розвиток критичного мислення як-от аналіз текстів, різних новин, робота з різними джерелами інформації, обговорення відеосюжетів, аналіз медіаконтенту тощо.

Структура програми Громадянської освіти. Програма складається із трьох частин — тем та їх змісту, видів навчальної діяльності та очікуваних результатів діяльності. Години згруповано у два розділи — 1) Людина і суспільство та 2) Людина і влада. Передбачено два тематичних контролі.

Під час вивчення тем важливо передбачити **аналіз актуальних суспільних** проблем сьогодення, життєвих прикладів. Актуалізація вже набутих учнями/ученицями знань та досвіду з відповідної тематики мотивуватиме їх, сприятиме розвитку критичного мислення, вміння орієнтуватися в складних суспільних процесах.

Програма в частині громадянської освіти ґрунтується на визначених Державним стандартом ціннісних орієнтирах, а саме:
– повага до особистості учня та визнання пріоритету його інтересів;

- забезпечення рівного доступу кожного учня до освіти;
- дотримання принципів академічної доброчесності;
- становлення вільної особистості учня, підтримка його самостійності, підприємливості та ініціативності, розвиток критичного мислення та впевненості в собі;
- формування культури здорового способу життя учня;
- створення освітнього середовища без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу.

В основу навчання покладено компетентнісний підхід, що корелюється з ключовими компетентностями, визначеними Законом України «Про освіту» та основними положеннями Державного стандарту базової середньої освіти Нової української школи.

Нормативна база:

1. Постанова про затвердження Державного стандарту базової середньої освіти
2. Державний стандарт базової середньої освіти. Коротка інформаційна довідка на сайті МОН// <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>
3. Модельна навчальна програма «Історія України. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Щупак І. Я., Бурлака О. В., Желіба О.В., Павловська-Кравчук В.А., Худобець О.А., Черкас Б.В.), рекомендованою МОН України (наказ МОН України від 16.08.2023 №1001) // <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2023/Model.navch.prohr.59.klas/Hromad.ta.istor.osv.hal.2023/16.08.2023/Istoriya.Ukrayin.y.7-9.kl.Burlaka.ta.in.13.09.2023.pdf>
4. Методична підтримка для вчителів історії України 7 класу НУШ // <https://www.orioncentr.com.ua/metodychna-pidtrymka/53-metodychna-pidtrymka-7-klas-nush/393-nush-7-klas-istoriya-ukrayiny>
5. Історія України : підруч. для 7 кл. закладів загальної середньої освіти / І. Я. Щупак, О.В. Бурлака, В.О. Дрібниця, О.В. Желіба, І. О. Піскарьова. — Київ : УОВЦ «Оріон», 2024. — 192 с. :іл.
6. Навчальна програма з історії України для 7-9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої Міністерством освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України № 698 від 03 серпня 2022 р.).
7. Наказ МОН від 09.08.2024 №1120 Про внесення змін до типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти // <https://mon.gov.ua/npa/pro-vnesennia-zmin-do-typovoi-osvitnoi-prohramy-dlia-5-9-klasiv-zakladiv-zahalnoi-serednoi-osvity>
8. Наказ МОН від 02.08.2024 р. №1093 Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання// <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia>

II. Зміст навчання. Шляхи реалізації програми та особливості організації освітнього процесу

Реалізація **мети і завдань предмета** «Історія України. Громадянська освіта» в 7 класі можлива за умови активного навчання учнів/учениць, коли вони є суб'єктами навчання: виконують творчі завдання, беруть участь у діалозі, дискусії, ставлять запитання одне одному та вчителю. Така

модель навчання потребує від вчителів організації активної діяльності та самостійного дослідження учнів/учениць, врахування багатьох інтересів та інтерпретацій, варіативність думок і відповідей.

Системне застосування методів і технологій активного навчання історії як-от мозковий штурм, дискусія, рольова гра, моделювання, аналіз кейсів (випадків, реальних ситуацій суспільного життя), проєктна технологія, взаємонавчання, робота в малих групах, драматизація, портфоліо тощо має системно поєднуватися з іншими методами навчання, зокрема, із роботою з різноманітними джерелами (підручником, медіа текстами, візуальними джерелами тощо).

На уроках мають бути створені умови, за яких кожний учень і кожна учениця матиме змогу індивідуально чи в парі/групі дослідити історичні й суспільні явища, процеси та події, висловити власне судження чи оцінку, обґрунтувати власну позицію, поміркувати вголос, поділитися враженнями та особистим досвідом. Це потребує створення позитивної атмосфери навчання, ефективного й безпечного освітнього середовища, побудови взаємовідносин учасників освітнього процесу на партнерських засадах і взаємоповазі.

Таблиця синхронізації курсів всесвітньої історії та історії України, громадянської освіти. 7 клас

Предмет	Розділ МНП
Всесвітня історія/ історія України, ГО	Вступ. Середньовіччя як історична епоха. / Середні віки на теренах України.
Всесвітня історія	Розділ I. Народження середньовічної Європи
Всесвітня історія	Розділ II. Середньовіччя за межами Європи
Історія України, ГО	Розділ 1. Виникнення та становлення Русі-України
Історія України, ГО	Розділ 2. Русь-Україна наприкінці X – у першій половині XI ст.
Всесвітня історія	Розділ III. Середньовічне суспільство (V-XV ст.).
Всесвітня історія	Розділ IV. Середньовічні держави в X-XV ст.
Історія України, ГО	Розділ 3. Русь-Україна у другій половині XI – першій половині XIII ст.
Історія України, ГО	Розділ 4. Волинсько-Галицьке князівство («держави Романовичів»)
Всесвітня історія	Розділ V. Духовний світ Середньовіччя
Історія України, ГО	Розділ 5. Руські землі у складі східноєвропейських держав XIV–XV ст. Кримське ханство
Всесвітня історія/ Історія України, ГО	Узагальнення курсу. Здобутки середньовічної Європи / Історія Русі-України в контексті епохи середніх віків

Календарне планування інтегрованого курсу «Історія України. Громадянська освіта»

Всього – 35 годин

1 семестр 15 години, 1 год. на тиждень

2 семестр 20 годин, 1 год. на тиждень

№	Зміст теми	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання
Вступ			
1.	Середні віки на теренах України. Україна за давньої доби. Середні віки на теренах України.	<i>Фронтальна робота:</i> • розповідь та пояснення вчителя/вчительки; • бесіда вчителя/вчительки з класом; • виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань; • дидактичні та інтерактивні ігри; • обговорення дискусійних проблем: «Розвитку яких людських якостей і цінностей сприятиме вивчення навчального предмета “Історія України”?»; «Якою є ваша позиція щодо того, чи потрібні знання із Середньовічної історії України сучасній українській молоді?»; <i>Індивідуальна робота:</i> • робота з ілюстративним наповненням підручника	• називає: хронологічні межі доби Середньовіччя в історії України; видатних дослідників і дослідниць Середньовічної історії України та їхні відкриття; • наводить приклади різних видів історичних джерел Середньовічної історії України; формулює загальний зміст курсу історії України; • розуміє та пояснює визначення понять: «Середньовічна історія України», «літопис»; функцію історичної періодизації; • уміє знаходити потрібну інформацію в підручнику; • показує кордони сучасної України; • встановлює віддаленість і тривалість подій; • виокремлює основні підходи до періодизації історії України; • визначає риси/ознаки писемних і візуальних джерел Середньовічної історії України; • характеризує взаємозв'язок між історією України та всесвітньою історією історичні пам'ятки слов'янських і неслов'янських народів; відмінності розселення слов'янства в різних регіонах; • характеризує виклики, що стояли перед людиною, людськими спільнотами в різних природних середовищах того часу; соціальну організацію та господарське життя людей періоду Великого розселення слов'янства; боротьбу Візантії за володіння в Криму; • висловлює власну думку щодо значення для подальшого розвитку регіону Великого розселення слов'янства; виникнення передумов для

		та іншим медіапродуктом (відео- та аудіоматеріали, 3D-моделі); • виконання завдань із використанням статичної та інтерактивної лінії часу; <i>Групова робота (у складі пар та/або малих груп):</i> • знайомство з особливостями будови підручника; • робота з навчальним текстом, додатками; • ознайомлення з алгоритмами підготовки навчальних проєктів (повідомлення, презентації, представлення результатів мінідосліджень тощо); <i>Диференціація:</i> • робота з лінією часу та різними видами історичних джерел, історичними картами.	державності в давніх слов'ян як результату їхнього розселення, господарського й культурного розвитку.
	Розділ 1. Виникнення та становлення Русі-України		
2.	Велике розселення слов'ян. Господарство та суспільство слов'ян. Розселення слов'янських племен на території України. Розселення слов'ян на теренах України. Суспільний устрій. Господарство та релігійні вірування слов'ян.	Види навчальної діяльності: навчально-пізнавальна, дослідницька, творча. Приклади навчальної діяльності: діагностування з метою виявлення рівня сформованості компетентностей за курсом 6 класу, робота (фронтальна	Базові знання: • знає хронологічні межі Середньовіччя, час Великого розселення слов'ян, утворення Русі-України, діяльності перших князів/княгинь Русі-України; • знає факти діяльності князів Олега, Ігоря, Святослава, княгині Ольги; • розуміє зміст термінів, понять і назв «Велике розселення слов'ян», «Русь» («Русь-Україна»), «князь», «дружина», «полюддя», «данина», «хозари», «печеніги», «Імперія ромеїв (Візантія)». Уміння:
3.	Утворення держави Русі-України. Утворення Русі-України. Що означає		

	термін “Русь”. Перші руські князі.	або групова) з навчальним текстом, пошук відповідей на питання та конструювання власних питань до навчального матеріалу, історичною/ контурною картами, складання синхронізованої таблиці «Русь-Україна та і світ за доби Середньовіччя», аналіз історичних джерел (документів) за запропонованою вчителем пам’яткою для роботи, дослідницький проєкт «Давньоруські назви в топонімах рідного краю», підготовка творчих проєктів (історичний портрет діяча/ діячки, міністаття до історичного блогу, лепбук, віртуальна екскурсія та ін.).	• співвідносить історичні періоди європейського Середньовіччя і княжої доби в Україні, а саме: а) період становлення племінних князівств і союзів на українських теренах (V–IX ст.) — з добою раннього європейського Середньовіччя (середина V ст. – кінець IX ст.); б) період існування Русі (IX–XIII ст.) — з добою зрілого Середньовіччя (X–XIII ст.); в) період руських князівств XIII–XVI ст.) — з добою пізнього Середньовіччя (XIV–XV ст.); • упорядковує у визначений спосіб хронологічну інформацію про історичні події й процеси у межах розділу; • виявляє чинники, що впливали на державотворчі процеси доби становлення Русі-України, піднесення Києва, та історичні, природні умови розвитку держави; • визначає та зіставляє наміри та результати діяльності перших князів Русі-України; висловлює обґрунтовані судження щодо їх ролі в минулому; • коректно використовуючи відповідні поняття і терміни визначає причини і приводи, сутність, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів в межах розділу; • використовує історичну карту як джерело історичної інформації; позначає на карті території розселення слов’янських племен на теренах України, зміни території Русі-України, напрямки походів київських князів IX–X ст.; • наводить приклади тривалості і змінності географічних та історичних назв (топонімів, етнонімів тощо) на прикладі Русі-України; • аналізує різновидові історичні джерела з історії Великого 7 розселення слов’ян та періоду утворення Русі-України за запропонованим вчителем алгоритмом; • за самостійно визначеними критеріями добирає інформацію для виконання завдання, побудови текстової відповіді, аргументує свій вибір; • співставляє особливості виникнення і розвитку держави Русі-України та ранньосередньовічних держав Європи. Ставлення:
4.	Становлення Русі-України за Олега та Ігоря. Внутрішня і зовнішня політика князя Олега (882-912 рр.). Правління князя Ігоря (912-945 рр.).		
5.	Русь-Україна за Ольги та Святослава. Діяльність княгині Ольги (945-964 рр.). Правління князя Святослава Ігоровича (964-972 рр.).		
6.	Узагальнення до розділу “Виникнення та становлення Русі-України”		

			● обґрунтовує історичне значення виникнення Русі-України як важливого етапу української історії; ● докладно описує проблеми, з якими стикаються різні спільноти (на прикладі Русі-України) та шляхи і способи їх подолання; ● оцінює якість виконання роботи за допомогою рефлексії та конструктивного зворотного зв'язку.
7.	Тематичний контроль.		
	Розділ 2. Русь-Україна наприкінці X – у першій половині XI ст.		
8.	Князь Володимир Великий. Впровадження християнства. Внутрішня політика князя Володимира Святославича (980-1015 рр.). Упровадження християнства. Зовнішня політика Володимира Святославича.	Види навчальної діяльності: навчально-пізнавальна, дослідницька, творча. Приклади навчальної діяльності: створення за навчальним текстом та історичними джерелами графічних проєктів «Русь-Україна за доби розквіту» (блок-схем, порівняльних таблиць тощо), словникова робота, складання синхронізованої таблиці «Русь-Україна та і світ за доби Середньовіччя», вправи на впорядкування хронологічної інформації, укладання за картою (за допомогою легенди) розповіді про діяльність історичних діячів/діячок, підготовка і презентація творчих проєктів з історії	Базові знання: ● знає час хрещення Русі-України; ● знає факти діяльності Володимира Великого, Ярослава Мудрого; ● розуміє зміст термінів, понять і назв «князь», «вотчина», «графіті», «ікона», «мозаїка», «фреска», «книжкова мініатюра», «язичництво», «християнство», «реформа», «шлюбна дипломатія», «Руська правда», «митрополія», «централізована монархія–імперія». Уміння: ● упорядковує у визначений спосіб інформацію про історичні події й процеси у межах розділу/курсу; ● порівнює діяльність та висловлює обґрунтовані судження щодо ролі князів Володимира Святославича та Ярослава Володимировича та перших князів/княгинь Русі-України, інших історичних діячів доби Середньовіччя (за вибором); ● визначає передумови, причини, розрізняє результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів у межах розділу; ● пов'язує історичні події, явища, процеси (в межах розділу) з географічним простором, позначає їх на карті та використовує карту для їх опису і пояснення, визначає належність культурно- історичних пам'яток, господарських об'єктів часів Русі-України до географічних, етнографічних та історичних регіонів; ● характеризує чинники, що впливали на заняття людей, спосіб ведення господарства, соціальний устрій, визначає тенденції економічного
9.	Русь-Україна за Ярослава Мудрого. «Руська правда». Прихід до влади Ярослава Володимировича. Правління Ярослава в Києві (1019-1054 рр.). Зовнішня політика Ярослава Володимировича.		
10.	Політичний устрій, суспільне, господарське та повсякденне життя Русі-України. Політичний устрій, влада князя. Суспільний устрій. Повсякденне життя, родина. Господарство. Міста, Ремесла. Торгівля.		
11.	Розвиток освіти в Русі-Україні наприкінці X – у першій половині XI ст. Усна народна творчість. Освіта і мова.		

	Берестяні грамоти. Графіті. Література. Літописання.	культури Русі-України (віртуальних екскурсій, лепбуків, історичних портретів діячів/ діячок тощо), дослідницький проєкт «Пам’ятки культури Русі-України в сучасному просторі».	розвитку, зіставляє господарський і соціальний розвиток руського та західноєвропейських суспільств. Ставлення: ● оцінює місце періоду розквіту Русі-України як важливого етапу в історії українського народу; ● пропонує заходи щодо збереження культурно-історичної спадщини Русі-України; ● оцінює якість виконання роботи за допомогою рефлексії та конструктивного зворотного зв’язку.
12.	Культура Русі-України наприкінці X – у першій половині XI ст. Архітектура. Живопис. Музичне мистецтво.		
13.	Узагальнення до розділу “Русь-Україна наприкінці X – у першій половині XI ст.”		
14.	Тематичний контроль.		
Розділ 3. Русь-Україна у другій половині XI – першій половині XIII ст.			
15.	Політична роздробленість Русі-України. Русь-Україна за правління Ярославичів. Правління Ярославичів. “Правда Ярославичів”. Любецький з’їзд князів.	Види навчальної діяльності: навчально-пізнавальна, дослідницька, творча. Приклади навчальної діяльності: складання за навчальним текстом та історичними джерелами систематичної таблиці діяльності правителів Русі-України (у межах розділу), робота синхронізованою таблицею «Русь-Україна та і світ за доби Середньовіччя», робота (позначення об’єктів, «читання» за допомогою легенди) з історичними/ контурними картами, словникова робота, аналіз за визначеним алгоритмом історичних документів,	Базові знання: ● знає дату Любецького з’їзду князів, правління тріумвірату Ярославичів, Володимира Мономаха, Мстислава Володимировича, Ярослава Осмомисла, першої писемної згадки назви «Україна» в писемних джерелах. Уміння: ● упорядковує у визначений спосіб інформацію про історичні події й процеси у межах розділу/курсу, синхронізує події на українських теренах з подіями у світі; ● визначає чинники, прояви та наслідки політичної роздробленості Русі-України; ● характеризує відносини Русі-України з сусідніми народами і державами; ● зіставляє наміри та результати діяльності історичних діячів (на прикладі Ізяслава, Святослава, Всеволодовича Ярославичів, Володимира Мономаха, Мстислава Володимировича, Ярослава Осмомисла); ● пояснює причини і приводи, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів, використовуючи відповідні поняття і терміни (в межах розділу);
16.	Русь-Україна за Володимира Мономаха і Мстислава Великого. Піднесення Русі-України за Володимира Мономаха. Русь-Україна за Мстислава Великого.		

		підготовка і презентація творчих проєктів з історії культури «Русі-України» (віртуальних екскурсій, лепбуків, історичних портретів діячів/діячок тощо), написання міністатті на визначену тему, дискусія «Політична роздробленість Русі-України: збіг обставин чи історична закономірність».	● описує історичні події, явища і процеси за картою, визначає території князівств у період роздробленості Русі-України, земель сусідніх з Руссю-Україною народів і держав; ● характеризує відносини руських князівств із сусідніми народами/державами; ● визначає чинники, особливості розвитку культури Русі-України та сусідніх спільнот у другій половині XI – першій половині XIII ст.; ● презентує культурні здобутки рідної та інших соціокультурних спільнот періоду другої половини XI – першої половини XIII ст.; ● розпізнає культурно-історичні пам'ятки та характеризує їх художні і мистецькі особливості. Ставлення: ● наводить приклади, як особистість може впливати на політичні і суспільні процеси (на прикладі Русі-України та руських князівств на українських землях); ● визнає потребу та пропонує шляхи збереження історико-культурних пам'яток на теренах України; ● визначає історичне значення періоду історії українських земель у другій половині XI – першій половині XIII ст. в історії українського державотворення.
17.	Роздробленість Русі-України (середина XII — середина XIII ст.). Київське, Переяславське та Чернігівське князівства. Русь-Україна в середині XII — на початку XIII ст. Київське князівство в середині XI – першій половині XIII ст. Чернігово-Сіверська земля. Переяславське князівство.		
18.	Галицьке та Волинське князівства в другій половині XII ст. Кочові народи і		

	Крим у X-XIII ст. Галицьке і Волинське князівства. Кочові народи степів України у X-XIII ст. Крим у X-XIII ст. Україна як модерне означення прикордоння, де творяться подвиги і звитяга.		
19.	Культура Русі-України в другій половині XI – першій половині XIII ст. Історичні умови розвитку культури. Освіта і наукові знання. Література Русі-України. Архітектура та мистецтво.		
20.	Узагальнення до розділу “Русь-Україна у другій половині XI – першій половині XIII ст.”		
21.	Тематичний контроль.		
	Розділ 4. Волинсько-Галицьке князівство («держава Романовичів»)		
22.	Утворення Волинсько-Галицького князівства («держави Романовичів»). Утворення Волинсько-Галицької держави. Становище Волинсько-Галицького князівства після смерті Романа Мстиславича.	Види навчальної діяльності: навчально-пізнавальна, дослідницька, творча. Приклади навчальної діяльності: навчально-пізнавальна робота з навчальним текстом, словникова робота, складання карти пам’яті «Волинсько-Галицьке князівство в системі міжнародних відносин», складання хронологічної/синхронізованої таблиці	Базові знання: ● знає час утворення Волинсько-Галицького князівства («держави Романовичів»), діяльності Романа Мстиславича, короля Данила, Юрія І, походів походи монголів на українські землі, боротьби за землі Волинсько-Галицького князівства між Угорщиною та Польщею, дати битви на р. Калка, коронації Данила Романовича; розуміє зміст термінів, понять і назв «король», «хан», «ярлик», «басак», «Золота Орда», «монгольська навала».
23.	Монгольська навала. Створення Золотої Орди. Походи монголів на Русь-Україну. Залежність руських князівств від монгольської імперії (Золотої Орди).		Уміння: ● упорядковує у визначений спосіб хронологічну інформацію про історичні події й процеси у межах розділу/курсу, синхронізує події на українських теренах з подіями у світі;
24.	Коронація Данила. Внутрішня і зовнішня політика Данила Романовича. Відновлення єдності Волинсько-		● визначає передумови, причини і приводи, розрізняє результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів (на прикладі

	Галицького князівства. Внутрішня і зовнішня політика Данила Галицького.	«Русь- Україна та і світ за добиСередньовіччя»,	монгольської навали на Русь та подій історії Волинсько-Галицького князівства);
25.	Волинсько-Галицька держава наступників Данила. Наступники Данила Романовича. Останні князі. Занепад Волинсько-Галицького князівства.	розповідь за історичною картою про історичні події, робота (позначення об'єктів) контурними картами, аналіз за визначеним алгоритмом історичних документів, складання карт-пам'яті за результатами дослідницької діяльності, підготовка і презентація творчих проєктів (віртуальних екскурсій, презентацій, лепбуків,	● співставляє історичні умови, особливості розвитку Волинсько-Галицького князівства («держави Романовичів») та сусідніх держав; ● характеризує чинники розвитку, політичний устрій, економічний розвиток Волинсько-Галицького князівства («держави Романовичів»); ● зіставляє наміри, способи та результати діяльності правителів Волинсько-Галицького князівства («держави Романовичів») та сусідніх держав;
26.	Культура Волинсько-Галицького князівства («держави Романовичів»). Розвиток освіти і писемності. Галицько-Волинський літопис. Архітектура і мистецтво.	презентація творчих проєктів (віртуальних екскурсій, презентацій, лепбуків,	● описує історичні події, явища і процеси за картою, визначає територію Волинсько-Галицького князівства та сусідніх держав, напрямки походів монголів на Русь, подій, пов'язаних із діяльністю правителів «держави Романовичів»;
27.	Узагальнення до розділу “Волинсько-Галицьке князівство («держави Романовичів»)”	історичного портрета короля Данила тощо), дискусія, дебати.	● визначає чинники розвитку та особливості розвитку культури Волинсько-Галицького князівства («держави Романовичів»); ● визначає вплив монгольської навали на політичний, економічний та культурний розвиток українських земель; вплив сусідніх держав на політичний, економічний та культурний розвиток земель Волинсько-Галицького князівства («держави Романовичів»). Ставлення: ● формулює і аргументовано висловлює, відстоює у дискусії власні погляди та переконання; ● дає оцінку діяльності видатних історичних діячів Волинсько-Галицького князівства («держави Романовичів»); ● оцінює якість виконання навчальної роботи за допомогою рефлексії та конструктивного зворотного зв'язку.
28.	Тематичний контроль.		
Розділ 5. ІНСТРУМЕНТИ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ			
29.	Українські землі у складі Великого князівства	Види навчальної діяльності: навчально-пізнавальна,	Базові знання: ● знає час входження українських земель до складу Великого князівства

	Литовського. Руські князівства у складі Великого князівства Литовського. Литовська політика в руських землях: “Старовини не рушимо, новини не вводимо”. Кревська унія. Галичина та Західне Поділля в складі Польського королівства. Боротьба руської і литовської знаті за самостійність удільних князівств.	дослідницька, творча. Приклади навчальної діяльності: складання за навчальним текстом та історичними джерелами карт пам’яті, порівняльної таблиці «Статус українських земель у складі іноземних держав», словникова робота, складання хронологічної/синхронізованої таблиці, розповідь за історичною картою, позначення історико-географічних об’єктів на контурній карті, аналіз за визначеним алгоритмом історичних документів, дослідницький проект «Роль української шляхти у державотворчих процесах Великого князівства Литовського», підготовка презентація творчих проєктів (віртуальних екскурсій, спільних мультимедійних презентацій, історичних портретів діячів/діячок тощо), написання навчального історичного есе.	Литовського, Угорщини, Польщі, Молдови, Османської імперії, створення Кримського ханства, існування держави Феодоро, поширення магдебурзького права на українських теренах; дати битви на р. Сині Води, Кревської унії, Городельської унії, Грюнвальдської битви; • знає факти діяльності Ольгерда, Вітовта, Свидригайла, Костянтина Івановича Острозького, Юрія Котермака (Дрогобича), Хаджі І Герая; • розуміє зміст термінів, понять і назв «еліта», «шляхта», «магнат», «султан», «унія», «магдебурзьке право», «самоврядування», «інкорпорація». Уміння: • упорядковує у визначений спосіб хронологічну інформацію про історичні події й процеси у межах розділу/курсу, синхронізує події на українських теренах з подіями у світі; • розрізняє економічні, політичні, культурно-інтелектуальні чинники розвитку суспільства на українських теренах залежно від особливостей устрою та соціально-економічного розвитку держав, до складу яких входили українські землі в XIV-XV ст.; • визначає механізми інкорпорації (включення) українських земель до складу сусідніх держав; • висловлює обґрунтовані судження щодо ролі особи в минулому та сучасному (на прикладах історичних постатей в межах теми); ролі руських еліт у державотворчих процесах на східноєвропейських теренах у XIV-XV ст.; • визначає передумови, причини, розрізняє результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів (на матеріалі розділу); • пов’язує історичні події, явища, процеси (в межах розділу) з географічним простором, позначає їх на карті та використовує карту для їх опису і пояснення, визначає належність культурно-історичних пам’яток XIV-XV ст. до географічних, етнографічних та історичних регіонів; • виявляє і характеризує особливості становища різних соціальних верств і груп українського суспільства (залежно від держави, до складу якої входили українські землі); • пояснює вплив поширення магдебурзького права на становлення демократичних традицій управління;
30.	Українські землі у складі Угорщини, Молдови (Русо-Валахії), Османської імперії. Держава Феодоро. Кримське ханство. Українські землі у складі Угорщини. Українські землі у складі Молдови (Русо-Валахії) та Османської імперії. Українські землі у складі Московії. Князівство Феодоро в Криму. Кримське ханство.		
31.	Суспільне і церковне життя на теренах України в XIV–XV ст. Українське суспільство. Магдебурзьке право. Сільське господарство та промисли в XIV–XV ст. Ремесла, цеховий устрій. Розвиток внутрішньої і зовнішньої торгівлі. Міста, магдебурзьке право. Соціальна структура суспільства.		
32.	Розвиток української культури в XIV–XV ст. Особливості розвитку культури. Розвиток освіти. Література. Літописання.		

	Архітектура і містобудування. Образотворче мистецтво.		● простежує впливи культури сусідніх народів/держав на розвиток культури українського народу; ● визначає за наданим алгоритмом достовірність історичної інформації в рамках теми. Ставлення: ● формулює і аргументовано висловлює, відстоює у дискусії власні погляди та переконання; ● презентує здобутки української та інших соціокультурних спільнот в хронологічних межах теми; ● оцінює якість виконання роботи за допомогою рефлексії та конструктивного зворотного зв'язку.
33.	Узагальнення до розділу “Руські землі у складі східноєвропейських держав XIV–XV ст. Кримське ханство”		
34.	Тематичний контроль.		
35.	Узагальнення до курсу “Історія Русі-України в контексті епохи середніх віків” Здобутки середньовічного русько-українського суспільства. Особливості суспільного життя Русі-України. Внесок Русі-України у формування європейської цивілізації.	Види навчальної діяльності: навчально-пізнавальна, дослідницька, творча. Приклади навчальної діяльності: узагальнююча гра-вікторина, виконання навчальних завдань з метою узагальнення і корекції знаннєвого компоненту, складання узагальнюючих блок-схем, карт-пам'яті, ілюстрованих ліній часу тощо; підготовка і презентація узагальнюючих творчих проєктів.	Учень/учениця: Базові знання: ● знає час створення та існування та територіальне розташування держав на теренах українських земель за доби Середньовіччя, дати вирішальних подій української історії (в межах курсу), час діяльності визначних історичних особистостей на українських теренах; ● пам'ятки культурної спадщини українських земель періоду Середньовіччя. Уміння: ● простежує тяглість історичного процесу доби Русі-України; ● співставляє особливості суспільного розвитку на українських теренах та у Європі, наводить приклади спільного й відмінного в історичних подіях, явищах і процесах; ● за визначеними критеріями визначає зміни у житті українського суспільства та наводить приклади цих змін протягом середньовічної історії (з допомогою вчителя); ● спираючись на логіку причинно-наслідкових і просторових зв'язків, прогнозує подальший перебіг подій, явищ, процесів та оцінює можливі зміни в розвитку суспільства в наступний історичний період; ● пояснює важливість заходів щодо збереження і популяризації пам'яток історії, культури та туристичних об'єктів і бере участь у таких

			заходах; • використовує інформацію із суміжних галузей знань для характеристики минулих і сучасних суспільних подій, явищ, процесів. Ставлення: • аргументовано висловлює власні судження стосовно важливості духовних і матеріальних здобутків українського суспільства та сусідніх народів доби Русі-України для подальшого суспільного розвитку, діяльності історичних діячів/діячок.
	РОЗДІЛ 1. ЛЮДИНА І СОЦІУМ		
36.	Соціум і спільноти. Людина як соціальна істота. Спільність потреб. Різноманітність спільнот. Роль спільнот у житті людини.	Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна	Базові знання: Родина, етнос, релігійна спільнота, культурна група, звичай, традиція, соціальний стан, нація, патріотизм, толерантність, інклюзія, інформація, медіа, конфлікти, цінності, ідентичність, гідність. Уміння: • Визначає критерії змін у житті суспільства (з допомогою вчителя) [9 ГІО 1.2.3-2]. • Передбачає зміни в різних галузях суспільного життя, прогнозує пов'язані з ними ризики і переваги [9 ГІО 1.3.2-3]. • Пояснює критерії інклюзивності громадського простору [9 ГІО 2.3.2-1]. • Пропонує (з допомогою вчителя) способи розв'язання наявних суспільних проблем, які мають історичне підґрунтя, аналізує суспільний і власний досвід [9 ГІО 4.1.3-2]. • Пояснює вплив конкретного вчинку і події з погляду суспільних потреб та інтересів, важливості для власного досвіду [9 ГІО 4.3.2-1]. • Втілює результати пізнавальної діяльності в медіатекстах [9 ГІО 4.3.2-4]. • Визначає та пояснює, що для нього означає належність до соціокультурної спільноти [9 ГІО 5.1.1-1]. • Пояснює, як належність до різних спільнот та зовнішні чинники впливають на формування його поглядів та переконань [9 ГІО 5.1.1-2]. • Пояснює поняття "гідність" та ідентифікує в минулому та сучасності
37.	Родина. Потреби членів родини. Види родини в історії та сьогоденні. Права і обов'язки членів сім'ї. Взаєморозуміння та партнерські відносини.		
38.	Етнічні, культурні, релігійні та групи. Етноси та їх походження. Особливості релігійних спільнот в історії і сьогоденні. Культурні спільноти. Звичаї, традиції, церемонії, етнічних, релігійних та інших спільнот в історії та сьогоденні.		
39.	Стани та класи. Соціальна стратифікація. Становлення соціальних станів. Спільність інтересів людей однієї професії та статусу. Боротьба за права станів та соціальну рівність.		
40.	Нації і патріотизм. Зародження націй. Ознаки нації. Політичні		

	нації. Патріотизм. Прояви патріотизму в історії та сьогоденні.		
41.	Толерантність та інклюзія. Ідентичність і гідність людини. Право на інакшість. Правила й норми співжиття різних людей та спільнот. Роль держави та демократії у забезпеченні толерантності та інклюзії.		випадки захисту та порушення гідності людини [9 ГІО 5.1.3-1]. ● Обґрунтовує необхідність поваги до власної гідності та гідності іншої особи [9 ГІО 5.1.3-2]. ● Визначає свої сильні та слабкі сторони та формулює способи самовдосконалення [9 ГІО 5.1.2-1]. ● Оцінює та контролює вплив емоцій на свою поведінку [9 ГІО 5.1.2- 2]. ● Формулює і аргументовано висловлює, відстоює у дискусії власні погляди та переконання [9 ГІО 5.1.2-4]. ● Характеризує роль держави та демократії щодо забезпечення прав людини і створення умов для розвитку особистості [9 ГІО 5.1.4-1]. ● Характеризує взаємозв'язок та взаємну відповідальність громадян і держави в розвитку правової культури та збереженні територіальної цілісності держави [9 ГІО 6.1.3-1]. ● Докладно описує проблеми, з якими стикаються різні спільноти [9 ГІО 6.2.1-1]. ● Пропонує декілька варіантів розв'язання проблем відповідної спільноти та обирає найоптимальніший [9 ГІО 6.2.1-2]. ● Визначає способи власної участі в житті класу/ закладу освіти/ родини/ місцевої спільноти [9 ГІО 6.2.1-4]. ● Оцінює якість виконання роботи за допомогою рефлексії та конструктивного зворотного зв'язку [9 ГІО 6.2.2-1]. ● Розкриває сутність принципу недискримінації і виявляє його порушення у повсякденному житті і медіаповідомленнях [9 ГІО 5.3.1-3]. Ставлення: ● Бере участь у громадських ініціативах щодо формування інклюзивного простору. [9 ГІО 2.3.2-2]. ● Демонструє розуміння гідності людини та способи її обстоювання у спільноті закладу освіти [9 ГІО 5.1.3]. ● Доводить необхідність захисту прав і гідності людини [9 ГІО 5.2.1]. ● Пропонує способи залучення (інклюзії) різних людей у спільноти різного порядку, враховує при цьому думку людей, які потребують такого залучення [9 ГІО 5.3.2-1]. ● Пропонує, як протистояти випадкам дискримінації та утисків [9 ГІО
42.	Інформація і медіа. Інформація як основа прийняття рішень. Важливість свободи слова. Медіа в давнину і сьогоденні.		
43.	Взаємодія людей. Інтереси і цінності як рушії активності людини.		
44.	Конфлікти. Що таке конфлікт? Розв'язання конфліктів в історії та сьогоденні		
45.	Тематичний контроль.		

			5.3.2-3]. ● Обґрунтовує необхідність попри життєві обставини добросовісно та у правовий спосіб утверджувати свої права [9 ГІО 6.1.3-2]. ● Визначає важливість для себе громадянства України, пояснює свої права та обов'язки як громадянина [9 ГІО 5.1.4-3]. ● Дотримується законодавства та суспільних норм і правил, які не суперечать правам людини і принципу поваги до людської гідності [9 ГІО 5.2.2-4]. ● Виявляє інтереси різних спільнот/ груп і шукає шляхи їх (інтересів) узгодження для розв'язання проблем відповідних спільнот/ груп [9 ГІО 6.2.1-3].
	РОЗДІЛ 2. ЛЮДИНА І ВЛАДА		
46.	Влада. Управління спільнотами. Влада і носії влади. Демократія, її переваги та ризики.	Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна	Базові знання: Влада, управління, демократія, самоврядування, політичний режим, громадянство, протестні рухи, революції, реформи, централізована держава, децентралізована держава, унітарна держава, федеративна держава, імперія, національна держава, метрополія, колонія, Уміння: ● За самостійно визначеними критеріями добирає інформацію для виконання завдання, аргументує свій вибір [9 ГІО 3.1.2-1]. ● Складає список використаних джерел, дотримуючись засад добросовісності [9 ГІО 3.1.2-2]. ● Чітко формулює та висловлює судження стосовно суспільних ідей з урахуванням власного досвіду, різних видів інформації [6 ГІО 4.2.3-1]. ● Обмірковує, що він може робити для утвердження культури демократії [9 ГІО 5.1.4-2]. ● Визначає важливість для себе громадянства України, пояснює свої права та обов'язки як громадянина [9 ГІО 5.1.4-3]. ● Формулює і аргументовано висловлює, відстоює у дискусії власні погляди та переконання [9 ГІО 5.1.2-4]. ● Характеризує роль Конституції України, засади діяльності та
47.	Самоврядування. Види самоврядування в історії та сьогоденні. Принципи та структура самоврядування.		
48.	Політична організація суспільства. Управління країною. Органи влади у країні. Політичні режими.		
49.	Громадянство. Громадянин як «співвласник країни».. Значення громадянства для особи і держави. Активне та відповідальне громадянство та його роль у суспільстві.		
50.	Реформи, протестні рухи та революції. Методи впливу громадян на владу. Реформи. Протестні рухи та революції.		

51.	Види держав. Централізовані та децентралізовані держави. Унітарні та федеративні держави. Імперії та національні держави. Метрополії та колонії.	компетенцію вищих органів влади в Україні. [9 ГІО 6.1.1-1]. ● Пояснює та ілюструє принцип верховенства права і розподіл гілок влади [9 ГІО 6.1.1-2]. ● Наводить приклади, як громадяни можуть впливати на політичні і суспільні процеси [9 ГІО 6.1.2-1]. ● Застосовує окремі механізми безпосередньої (прямої) демократії [9 ГІО 6.1.2-2]. ● Використовує принципи врядування, долучається до розроблення правил, які діють у закладі освіти, виявляє випадки їх порушення [9 ГІО 6.1.2-3]. ● Характеризує роль самоврядних територіальних спільнот, механізми їх формування та діяльності, докладно описує проблеми, з якими стикаються різні спільноти (громада) [9 ГІО 6.2.1-1]. ● Визначає способи власної участі в житті класу/ закладу освіти/ родини/ місцевої спільноти [9 ГІО 6.2.1-4]. ● Оцінює якість виконання роботи за допомогою рефлексії та конструктивного зворотного зв'язку [9 ГІО 6.2.2-1]. Ставлення: ● використовує принципи врядування, долучається до розроблення правил, які діють у закладі освіти і громаді, виявляє випадки їх порушення [9 ГІО 6.1.2-3]. ● Дотримується принципів академічної доброчесності в навчанні, науковій та іншій творчій діяльності [9 ГІО 6.1.3-3]. ● Діє доброчесно з урахуванням своїх емоцій та почуттів інших осіб [9 ГІО 6.2.2-2]. ● Спільно з однолітками усвідомлено бере участь у громадських заходах або організовує їх. [9 ГІО 6.2.1-7]. ● Бере участь у проектах, спрямованих на утвердження цінності незалежності і територіальної цілісності України [9 ГІО 6.2.1-8].
52.	Міжнародні відносини. Поняття та види міжнародних відносин. Основні принципи міжнародного права. Міжнародні організації в історії та сьогоденні.	
53.	Тематичний контроль.	

III. Перелік навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення навчального процесу.

1. Модельної навчальної програми «Історія України. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Бурлака О. В., Желіба О. В., Павловська-Кравчук В. А., Худобець О. А., Черкас Б. В., Щупак І. Я.). «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 16 серпня 2023 року № 1001).

2. Онлайн засоби:

- Додатки Google Google Клас, Google Meet, Google Календар, Google Диск, Google Документи, Google Таблиці, Google Форми, Google Презентації, Google Keep, Google Сайти, Google Jamboard.
- ClassTime
- Кахут
- Answer Garden – сервіс для створення хмари слів

IV. Оцінювання навчальних результатів учнів з інтегрованого курсу «Історія України. Громадянська освіта.»

Оцінювання – це вимірювання навчальних досягнень тих, хто навчається, тобто порівняння і встановлення співвідношення того, що учень/учениця знає та уміє, до того, що він/вона має знати й уміти на певний момент навчання відповідно до програми. Основою оцінювання учнів є передбачені модельною навчальною програмою очікувані результати їхньої навчальної діяльності або складники ключових компетентностей і наскрізних умінь, що мають формуватись (розвиватись) під час навчання, а саме: мінімальний обсяг знань, обов'язковий для засвоєння учнем/ученицею відповідно до його/її індивідуального розвитку та пізнавальних можливостей; основні уміння та навички, формування/розвиток яких передбачено програмою; формування ціннісного ставлення учня/учениці до історичних, суспільних, життєвих явищ і подій, що досліджуються ним/нею.

Базується на положеннях Рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України 02 серпня 2024 р № 1093 та Загальних критеріях оцінювання результатів навчання учнів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти (додаток №2 до наказу №1093)

Основними видами оцінювання результатів навчання учнів, що проводяться закладом, є формувальне, підсумкове та ДПА.

Система оцінювання (бальна):

- 10,11,12
- 7,8,9
- 4,5,6
- 1,2,3

Поточне формувальне оцінювання учнів під час уроку передбачає дотримання вчителем таких етапів (кроків): 1) формулювання вчителем (разом з учнями) очікуваних результатів уроку; 2) визначення вчителем (разом з учнями) критеріїв і показників оцінювання; 3) обрання стратегій, процедур та шкали оцінювання; 4) виконання оцінювання вчителем / самооцінювання / взаємооцінювання учнів.

Підсумкове оцінювання здійснюється після вивчення окремої теми за групами результатів із урахуванням результатів виконання учнями навчальних проєктів.

Оцінка за семестр ставиться за результатами контролю груп загальних результатів відображених у Свідоцтві досягнень:

ЗР1) орієнтується в історичному часі й просторі;

ЗР2) працює з інформацією історичного та суспільно значущого змісту;

ЗР3) виявляє здатність до співпраці, толерантність, громадянську позицію

Річне оцінювання здійснюється на підставі оцінок за I та II семестри. Окремі підсумкові контрольні роботи не проводяться.

Оцінювання результатів навчання здійснюють за 12- бальною системою (шкалою), а його результати позначають цифрами від 1 до 12.

При оцінюванні досягнень програмових очікуваних результатів учнів вчитель має враховувати: логічність і обґрунтованість, осмисленість, глибину, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість міркувань учня, рівень сформованості загальнонавчальних та предметних умінь і навичок, рівень володіння наскрізними вміннями й рівень сформованості ключових компетентностей учня/учениці. Зрозуміло, що безпосередньо на уроці не можна оцінити виховний ефект курсу, сформованість цінностей та особистого ставлення учнів, адже система цінностей, особисте ставлення, поведінкові моделі учня/учениці проявляються в реальному житті. Тому завданням учителя є створення оптимальних умов для вільного висловлення та захисту учнем/ученицею власної думки з будь-яких історичних, суспільно значущих питань/проблем у будь-яких навчальних ситуаціях у навчальній та позаурочній діяльності. Оцінювання має бути відкритим для учнів. Учителеві слід інформувати учнів про очікувані результати, показники (критерії), цілі, стратегії, методи та шкалу оцінювання. Це сприятиме свідомій і сумлінній роботі учнів на уроках і вдома, адже вони знатимуть, чого від них очікує вчитель та як він визначатиме оцінку їхньої роботи.

V. Література та інформаційні ресурси.

1.**Підручник:** «Історія України: підруч. Для 7 кл. закладів загальної середньої освіти /Київ: УОБЦ «Оріон», 2024. 192с.:іл. (автори Щупак І.Я., Бурлака О. В та інші)

2.**Інтернет-ресурси :**

<https://histography.io/>

<https://www.historypin.org/en/>

«Моя Україна» – мобільний додаток

https://www.youtube.com/playlist?list=PLNHlpbN2c0aQy8_QyJMFqV_VUTXboh8DN

<http://vlada.pp.ua/goto/aHR0cDovL25vdmFzaGtvbGEuY29tLnVhLw==/>

<https://prometheus.org.ua/courses-catalog/http://vlada.pp.ua/goto/aHR0cDovL25vdmFzaGtvbGEuY29tLnVhLw==/>

3.**Спеціалізовані історичні ресурси:**

- Історія та гуманітарні дисципліни (ukrhist.at.ua/),
- "Історична правда" (istpravda.com.ua/),

- "Український історичний портал" (history.com.ua/),
- Military Ukraine Воєнно-історичний форум (forum.milua.org/),
- Історія цивілізацій (histori.com.ua/news.php),
- Історія українського козацтва (cossackdom.com),
- Україна Incognita: Історичний веб-проект (incognita.day.kiev.ua/),
- Архіви України (archives.gov.ua/),
- Український інститут національної пам'яті (memory.gov.ua/),
- Український центр вивчення історії Голокосту (holocaust.kiev.ua/),
- "Український воєнно-історичний портал" (milua.org/),
- Historians.in.ua (historians.in.ua/)
- Електронний архів українського визвольного руху (avr.org.ua/).